

WŁADYSŁAW MISIUNA

Komisja Planowania przy Radzie Ministrów

Warszawa

NIKTÓRE PROBLEMY WZROSTU PRODUKCJI ROLNEJ W LATACH 1961—1975

Ważniejsze sprawy i hipotezy potrzeb gospodarki narodowej w zakresie spożycia artykułów żywnościowych, których powinno dostarczać rolnictwo, omówiliśmy w poprzednim artykule.¹ Obecnie pragniemy zwrócić uwagę na niektóre problemy wzrostu produkcji rolnej i najważniejsze tendencje rozwojowe, z jakimi trzeba się liczyć w perspektywie 1961—1975 r.

OGÓLNE UWAGI METODYCZNE

Rozważania dotyczące metodyki problemów wzrostu produkcji rolnej i modelu rolnictwa mają w znacznym stopniu charakter rozważań teoretycznych wobec braku dostatecznego doświadczenia.

Do opracowania problemów rozwoju rolnictwa w okresie perspektywicznym można podejść, biorąc za punkt wyjścia: 1) ocenę potrzeb gospodarki narodowej w zakresie wyżywienia ludności i innych potrzeb produktów rolnych, 2) ocenę możliwości maksymalnego wykorzystania naturalnych warunków produkcji rolnej, przy ustaleniu środków jakie na określoną datę będzie w stanie dać rolnictwu gospodarka narodowa.

Najistotniejsze jednakże jest przestrzeganie zasady kompleksowości ocen, z której wynika potrzeba konfrontacji następujących zagadnień: 1) zapotrzebowania na produkty rolne 2) możliwości maksymalnego wzrostu produkcji rolnej przy aktualnym poziomie umiejętności wykorzystania warunków ekonomicznych, 3) możliwości zaopatrzenia rolnictwa w środki produkcji przez przemysł i inne działy gospodarki narodowej, 4) efektywności nakładów w rolnictwie.

Za wysunięciem na pierwszy plan problemów wyżywienia i innych potrzeb produktów rolnych, przemawiają następujące argumenty: 1) jest rzeczą bezsporną, że społecznym zadaniem rolnictwa jest rozwiązanie problemu wyżywienia i innych potrzeb gospodarki narodowej w zakresie produkcji rolnej, 2) wyjście od ocen zapotrzebowania na produkty rolne daje możliwość sformułowania postulatów w zakresie środków produkcji rolnej pod adresem przemysłu i innych gałęzi gospodarki na-

¹ Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 5/1959.

rodowej, co umożliwi określenie tego czynnika limitującego zazwyczaj wzrost produkcji rolnej, 3) obecny poziom spożycia produktów rolnych (mimo nieodpowiedniej jego struktury) w Polsce jest dość wysoki, a potencjalne możliwości warunków przyrodniczych produkcji rolnej są duże.

Przy opracowywaniu ważniejszych problemów wzrostu produkcji rolnej w okresie perspektywicznym nie są oczywiście obojętne sprawy modelu rolnictwa w zakresie struktury agrarnej.

Sprawy te należy jednak rozpatrywać przy konkretnej analizie zmian w strukturze zasiewów, możliwości wzrostu plonów, proporcji w hodowli i jej intensywności itd.

PROBLEM SAMOWYSTARCZALNOŚCI PRODUKCJI ROLNEJ I SPRAWA TEMPA JEJ WZROSTU

Pojęcie samowystarczalności używane potocznie oznacza, że produkcja krajowa jest w stanie pokryć potrzeby rynku żywnościowego i inne potrzeby gospodarcze, jakie wyznacza ogólny poziom Funduszu Spożycia, wydatków ludności na konsumpcję itd.

Dążenie do osiągnięcia samowystarczalności w produkcji rolnej cechuje politykę rolną licznych krajów. Nawet kraje o niewielkich rezerwach produkcji rolnej i gęsto zaludnione, jak np. NRF, prowadzą politykę uprzywilejowania produkcji krajowej wobec importu, w celu zmniejszenia importu podstawowych produktów żywnościowych jak mięso, przetwory mięsne, produkty mleczne i inne.

Polska należy od dawna do grupy krajów samowystarczalnych w produkcji rolnej. Z wyjątkiem sytuacji w 1957 roku, spowodowanej gwałtownym wzrostem płać we wszystkich niemal gałęziach gospodarki narodowej i grupach zawodowych, eksport produktów rolnych równoważył a nawet dawał nadwyżkę w stosunku do ich importu. Według założeń planu na lata 1961—1965 nadwyżka eksportu nad importem produktów rolnych ma osiągnąć sumę około 400 mln rubli dewizowych. W planie perspektywicznym do 1975 przewiduje się, że wskutek szybkiego wzrostu spożycia eksport produktów rolnych powinien w zasadzie równoważyć potrzeby importowe.

Oczywiście muszą być przedsięwzięte odpowiednie środki dla zwiększenia stopnia przetwórstwa produktów rolnych oraz wyspecjalizowania produkcji eksportowej, odpowiednio do wymagań rynków zagranicznych.

Dążenie do samowystarczalności w produkcji rolnej w Polsce nie oznacza stosowania polityki autarchii gospodarczej, gdyż wykluczałoby to możliwości oparcia rozwoju rolnictwa o zasadę międzynarodowego podziału pracy, który sprzyja wykorzystaniu naszych możliwości gospodarczych. Współpraca Polski z krajami socjalistycznymi w zakresie rolnictwa w Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej przewiduje koordynację planów perspektywicznych na lata 1961—1975. Umożliwia to pogłębienie specjalizacji naszego rolnictwa w tych dziedzinach produkcji, które posiadają najbardziej sprzyjające warunki jak np. produkcji wieprzowiny, jaj i cukru.

Przy dążeniu do samowystarczalności w produkcji rolnej trzeba się liczyć z tym, że Polska nadal będzie importować zboże na cele zwiększe-

nia produkcji zwierzęcej, rośliny oleiste, które są zawodne w naszym kraju i owoce południowe, których import jest uzasadniony potrzebami polepszenia poziomu diety wyżywienia.

Przyuszczalny stopień samowystarczalności w produkcji podstawowych produktów rolnych mierzony procentowym stosunkiem produkcji krajowej do zapotrzebowania na każdy produkt oddzielnie przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Samowystarczalność Polski pod względem głównych produktów (w procentach)

Produkty	1950 r.	1955 r.	1958 r.	1965 r.	1975 r.
Zboże	98,6	96,3	93,0	92,5	92,3
Mięso (z tłuszczem)	109,3	106,3	109,5	110,3	108,6
Mleko i przetwory	102,4	101,2	105,8	107,2	103,1
Jaja	106,3	107,7	112,2	115,7	111,1
Cukier	130,2	161,1	125,4	136,4	137,3
Owoce	95,5	95,0	94,8	92,5	79,4
Ziarno oleiste	40,2	50,7	34,6	35,1	37,9

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych (szacunki wykonane przez W. Krasickiego).

Założenie utrzymania samowystarczalności produkcji rolnej przy wydatnej poprawie poziomu wyżywienia i wysokim przyroście ludności (mniej ziemi na 1 mieszkańca) jest założeniem śmiałym. Szereg wysoko uprzemysłowionych krajów pomimo intensyfikacji produkcji rolnej i stosunkowo niewysokiego wzrostu zapotrzebowania na produkty rolne nie było w stanie wydatnie poprawić stopnia samowystarczalności w produkcji rolnej (tabela 2).

Tabela 2

**Stopień samowystarczalności w produkcji rolnej
krajów Europy Zachodniej
(w %%)**

Kraj	Przed wojną 1933/34— —1937/38	Po wojnie 1950/51— —1954/55
Dania	106	131
Szwecja	91	96
Francja	83	95
Włochy	95	95
Holandia	65	73
N. R. F.	65	65
Belgia	43	60
Szwajcaria	45	51
Wielka Brytania	22	35
Cała Europa Zachodnia	68	75

Źródło: Agrarwirtschaft 3/1957 (NRF).

Utrzymanie samowystarczalności produkcji krajowej (przy zwiększeniu w porównaniu z 1958 r. o około 9 mln. liczbie ludności w 1975 r.) wymaga wzrostu produkcji rolnej w latach 1961—1975 o co najmniej 55%. Tabela 3 przedstawia przewidywany przeciętnie roczny przyrost produkcji w kolejnych okresach planu perspektywicznego obliczony w oparciu o wartość produkcji w cenach porównywalnych.

Tabela 3

Przeciętne roczne tempo wzrostu produkcji globalnej rolnictwa (w procentach)

Wyszczególnienie	1951—1955	1956—1960	1961—1975	w tym	
				1961—65	1971—75
Produkcja globalna rolnictwa ogółem	1,0	4,4	3,1	3,9	2,7
w tym:					
produkcja roślinna	0,2	3,5	2,7	3,4	2,3
produkcja zwierzęca	2,1	5,5	3,4	4,5	2,9

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

Największe nasilenie tempa wzrostu produkcji rolnej przewidziano w pierwszym pięcioleciu (1956—1960), zgodnie z uchwałami III Zjazdu PZPR. Uzasadnione to jest faktem, że rozwój rolnictwa w szeregu rejonów kraju posiada jeszcze charakter odbudowy i duże możliwości wykorzystania istniejącego potencjału produkcji rolnej (objęcie zagospodarowaniem całego areалу, budynków gospodarczych i.t.d.)

Założone tempo wzrostu produkcji rolnej jest wyższe od osiąganego przez szereg krajów o intensywnej gospodarce rolnej. Według danych statystyki krajów należących do Europejskiej Współpracy Gospodarczej za okres ostatnich 20 lat (1938—1957), produkcja rolna wzrosła następująco: w NRF o 24%, we Francji — o 20%, w Danii — o 28%, w Holandii — o 37%, w Austrii — o 14%. Oczywiście trzeba pamiętać, że w tym okresie wymienione kraje Europy przeszły okres odbudowy powojennej rolnictwa. W ostatnim 10-leciu (1948—1957), a więc po zakończeniu odbudowy powojennej, przeciętne roczne tempo wzrostu produkcji rolnej utrzymywało się w NRF na poziomie około 2,8% we Francji — około 2,3% i w Anglii około — 3%.

PROBLEM ZBOŻOWY

Wśród problemów wzrostu produkcji rolnej, których rozwiązanie sprawia od szeregu lat szczególnie duże trudności, na czoło wysuwa się problem zbożowy. Właściwie już od 1950 r. produkcja krajowa nie zaspokaja rosnących potrzeb, zmuszając do stosunkowo wysokiego importu zbóż. Niewątpliwie dużo słuszności mają ci, którzy uważają, że import zbóż nie jest słusznym rozwiązaniem przy równoczesnych niskich planach. Zastosowanie importu w tych warunkach trzeba uznać jako „zło konieczne”. Zaniechanie jednak importu zbóż zmniejszyłoby możliwości

wzrostu produkcji wieprzowiny, na którą mieliśmy wysokie zapotrzebowanie rynku wewnętrznego i zagranicznego.

Osiągnięcia w latach 1951—55 tempa wzrostu produkcji zwierzęcej w wysokości 2,1%, przy tempie przyrostu produkcji roślinnej wynoszącym 0,2%, a więc równoznacznym ze stagnacją było możliwe przede wszystkim dzięki zastosowaniu importu zbóż. Import zbóż rozwiązywał w dużej mierze trudności wynikające z dysproporcji w rozwoju hodowli i bazy paszowej.

W okresie perspektywicznym import zbóż nadal jest przewidywany jednakże inne są jego przyczyny. Przewidziane są stosunkowo wysokie przeciętne plony zbóż, natomiast niezaspokojenie potrzeb spożycia i spasanania, wynika z następujących względów: 1) konieczność zmniejszenia powierzchni upraw zbóż na rzecz upraw pastewnych o ponad 1 mln. ha co oznacza zmniejszenie możliwości wyprodukowania przeszło 2 mln ton zbóż, 2) w związku z intensyfikacją hodowli — wzrastają potrzeby w zakresie spasanania zbóż (w porównaniu z 1958 r. o około 3,5 mln. ton), 3) pomimo zmniejszenia spożycia zbóż na 1 mieszkańca potrzeby w zakresie spożycia zbóż wzrosną o około 1 mln. ton w wyniku wysokiego przyrostu naturalnego, a w związku z tym wzrosną również i zapasy państwowe.

Istnienie problemu zbożowego w okresie perspektywicznym wynika więc z ekonomicznych rozwiązań intensyfikacji produkcji rolnej w Polsce na drodze szybkiego wzrostu hodowli. Wiąże się to z dalszą specjalizacją produkcji rolnej, w oparciu o międzynarodowy podział pracy. Natomiast istnienie problemu zbożowego w latach minionych wynikało ze stagnacji plonów i powolnego wzrostu produkcji roślinnej.

Tabela 4

Produkcja krajowa, zapotrzebowanie zbóż oraz spożycie ludności w Polsce

Wyszczególnienie	1950 r.	1955 r.	1958 r.	1965 r.	1975 r.
Obszar zasiewów zbóż w tys. ha	9 541	9 350	.	9 200	8 140
	średnio				
Przeciętne plony zbóż w q/ha	12,6		14,9	17,5	21,0
Produkcja krajowa w tys. ton	11 725	13 294	14 093	16 100	17 100
Zapotrzebowanie krajowe w tys. ton	11 887	13 802	15 148	17 400	18 400
w tym: spożycie	5 653	5 852	5 950	6 400	6 900
Pokrycie potrzeb z produkcji krajowej w %	98,6	96,3	93,0	92,5	92,3
Udział spożycia w zapotrzebowaniu w %	47,6	42,4	39,2	36,8	37,5

Źródło: szacunki Zakładu Planów Perspektywicznych Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

Z tabeli 4 wynika, że pomimo wzrostu plonów zbóż, do poziomu zbliżonego do naszych sąsiadów zachodnich niezbędny będzie w perspektywie import prawdopodobnie w wielkości około 1.300 tys. ton. Ponieważ

w perspektywie przewidywane jest rozwinięcie eksportu jęczmienia browarnego, eksport ten będzie musiał być także zrównoważony dodatkowym importem zbóż.

Okolo połowa przewidywanego importu zbóż stanowi rezerwę zwiększenia produkcji eksportowej mięsa. W wypadku zmian koniunktury rynkowej i ograniczenia możliwości eksportu wieprzowiny i jej przetworów będziemy mogli odpowiednio zmniejszyć import zbóż.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że w krajach bez zapasów ziemi w Europie Zachodniej występują od szeregu lat analogiczne tendencje. Import umożliwia intensyfikację produkcji zwierzęcej i roślinnej, przy zmniejszeniu zasiewów zbóż.

Na przykład w NRF produkcja krajowa zbóż pokrywa potrzeby w 75%, w NRD w 75—80%, w Szwecji — w 80%. Podobnie rzecz się ma w Czechosłowacji i szeregu innych krajów. Kraje Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej zaspokajały swoje potrzeby w zbożu w latach 1953—1956 przeciętnie w wysokości około 80%. Import zbóż w Czechosłowacji i NRD jest obecnie znacznie wyższy niż w Polsce w latach 1956—1958, kiedy był on wyjątkowo wysoki.

W okresie perspektywicznym przewidywane jest osiągnięcie poziomu plonów zbóż i obsady pogłowia zwierząt zbliżonych do obecnego poziomu w NRD, a nieco wyższych niż w Czechosłowacji. Rozwiązanie problemu zbożowego będzie możliwe podobnymi środkami jak obecnie w tych krajach, czyli przede wszystkim na drodze zwiększenia produkcji przez podniesienie poziomu plonów, import zbóż zaś będzie tylko środkiem dodatkowym, umożliwiającym zwiększenie eksportu produkcji rolniczej.

Przewidywany wzrost plonów zbóż do 21 q w 1975 r. czyli o 6 q w stosunku do obecnego poziomu oparto na założeniu, że będzie można zapewnić rolnictwu około 215 kg czystego składnika NPK na 1 ha uż. rol., w tym około 128 kg w nawozach sztucznych, że wydatnie poprawi się struktura zasiewów, podniesie się poziom agrotechniki itd. Przyjęty poziom nawożenia na 1975 r. jest nieco wyższy niż w NRD i NRF w latach 1934—1938, plony zbóż zaś są na równym poziomie ze względu na nieco gorsze gleby w Polsce i większy udział w zasiewach żyta, które osiąga niższe plony niż pszenica (tabela 5).

Podniesienie plonów żyta wszędzie napotyka na większe trudności. Polska jest krajem produkującym na dużą skalę żyto (słabsze gleby), stąd też nie są duże możliwości osiągnięcia w krótkim czasie tak wysokich przeciętnych plonów 4 zbóż, jakie osiągają nasi sąsiedzi zachodni.

Przeciętne plony lat 1948—1952 wzrosły w porównaniu z 1934—1938 r. dla żyta: w NRF o około 4 q, w NRD — 2,5 q, w Czechosłowacji — 1,5 q, w Holandii — 3,2 q, w Szwecji — około 1 q, przeciętnie zaś w świecie o 0,3 q z hektara. Plony pszenicy natomiast: w Czechosłowacji o 2 q, w NRF o ponad 4 q, w Anglii o ponad 4 q, w NRD blisko o 2 q, w Belgii — o przeszło 5 q. Przewidywany znacznie wyższy wzrost plonów zbóż w Polsce w okresie perspektywicznym oznacza przybliżenie się do poziomu trwałych plonów, osiąganych przez NRD, NRF, Szwecję i wyprzedzenie Czechosłowacji, Francji i pozostałych krajów Demokracji Ludowej. Nie będzie to sprawą łatwą i wymagać będzie skutecznego działania polityki rolnej. Ponadto trzeba mieć na uwadze, że w związku ze

Tabela 5

Udział żyta w zasiewach oraz plony żyta i pszenicy w Polsce i innych krajach w 1957 roku

Kraje	Procentowy udział żyta w zasiewach	Przeciętne plony w q/ha	
		żyta	pszenicy
Polska	31,5	14,7	16,1
Czechosłowacja	9,7	18,3	20,6
NRD	21,2	20,3	30,0
NRF	17,2	26,0	31,5
Francja	1,9	12,9	23,1
Jugosławia	3,6	10,9	15,4
Kanada	0,5	9,7	11,8
USA	0,4	10,0	14,4

Źródło: „Mały Rocznik Statystyczny 1959”, wyd. GUS, Warszawa 1959.

zmniejszeniem powierzchni uprawy zbóż produkcja zbóż będzie się odbywać na glebach przeciętnie gorszych niż obecnie.

Wysoki udział żyta w zasiewach, jaki mamy obecnie w Polsce i który według wszelkiego prawdopodobieństwa niewiele się zmniejszy w perspektywie, wskazuje, że problem wzrostu plonów 4 zbóż wymaga skoncentrowania wysiłków nad podniesieniem plonów żyta.

Ponieważ problem zbożowy w Polsce występuje w znacznym stopniu jako problem zbóż pastewnych, więc bardzo istotne znaczenie posiada sprawa rozszerzenia uprawy kukurydzy, która może zastąpić częściowo mniej wydajne zboża pastewne. Jest to sprawa, która niewątpliwie zasługuje na odrębne szczegółowe zbadanie i omówienie. Według założeń perspektywicznych powierzchnia zasiewów kukurydzy zbliży się do 1 mln ha. Zbadania wymaga również sprawa możliwości rozszerzenia na lepsze gleby lekkie uprawy jęczmienia browarnego.

PROBLEMY WZROSTU PRODUKCJI MIĘSA I MLEKA

Wzrost produkcji mięsa i mleka w Polsce jest uwarunkowany przede wszystkim rozwiązaniem problemu pasz. Temu zagadnieniu poświęcamy więc główną uwagę, pomijając szereg innych istotnych problemów.

Problemy wzrostu produkcji artykułów pochodzenia zwierzęcego należą już od dłuższego czasu do najbardziej atrakcyjnych w naszym rolnictwie, na co istotny wpływ mają następujące sprawy: 1. Intensyfikacja produkcji rolnej w Polsce na drodze rozwoju produkcji roślinnej jest utrudniona ze względu na duży udział gleb lekkich, nadających się jedynie pod uprawę żyta, zbóż pastewnych oraz ziemniaków. 2. W związku z rozwojem ekonomicznym kraju, zwiększeniem zatrudnienia poza rolnictwem, wzrostem dochodów i potrzeb ludności, zwiększa się popyt na produkty rolne wyższego standardu, do jakich należą mięso, mleko i jaja.

3. W rolnictwie nadal występują pewne nadwyżki siły roboczej, które zwiększą się jeszcze wraz ze wzrostem mechanizacji. 4. Produkcję zwierzęcą można zwiększyć ponad wystarczalność produkcji takich pasz jak zboże, makuchy, mączki rybne i zwierzęce, w wyniku specjalizacji i międzynarodowego podziału pracy. 5. Hodowla a głównie hodowla bydła, dostarczając obornika umożliwia poprawę żyzności naszych słabych gleb i wpływa na intensyfikację produkcji roślinnej. 6. W warunkach zmniejszania się powierzchni użytków rolnych przypadających na 1 mieszkańca, nie można rozwiązać żywienia bez rozwoju hodowli.

Podstawowym czynnikiem, który od szeregu lat ogranicza potencjalne możliwości rozwoju hodowli w gospodarstwach chłopskich jest deficyt pasz treściwych. W związku z tym przede wszystkim zastosowany był na dużą skalę w ostatnich latach import zbóż.

Przy szacowaniu produkcji podstawowych artykułów pochodzenia zwierzęcego w okresie perspektywicznym, zostały skalkulowane możliwości produkcji krajowej przede wszystkim pasz zielonych, soczystych i okopowych, a następnie siana i pasz treściwych, które powinno sobie zapewnić dla hodowli zwierząt każde gospodarstwo.

Dużą uwagę zwrócono na możliwości uzyskania pasz treściwych z przemysłu, oraz na możliwość wzbogacenia wartości pokarmowej pasz metodami przemysłowymi (zastosowanie mieszanek pasz treściwych itp.).

Przy określaniu potrzeb paszowych skontrolowane zostały normy żywienia zwierząt od strony ich racjonalizacji i możliwości zwiększenia efektywności wykorzystania pasz. Założoną poprawę efektywności zużycia pasz w wyniku poprawy żywienia, metod hodowlanych itp. ilustruje przykładowo tabela 6.

Tabela 6

Obecny poziom i programowane zużycie pasz w Polsce
(w jednostkach pokarmowych)

Wyszczególnienie	1955 r.	1960 r.	1965 r.	1975 r.
Na 1 litr mleka	1,36	1,26	1,24	1,11
Na 1 kg przyrostu wagi żywej trzody chlewnej	6,40	.	6,09	5,49

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (szacunek wykonany przez Z. Adamowskiego).

Wykorzystanie rezerw w zakresie wykorzystania pasz w okresie perspektywicznym jest konieczne również w związku ze sprawą obniżki kosztów produkcji mięsa i mleka. Jeśli przyjąć globalną produkcję zwierzęcą z 1955 r. za 100, to wskaźnik wzrostu 1975 r. wynosi według założeń perspektywicznych 217, natomiast analogiczny wskaźnik zużycia pasz w jednostkach pokarmowych około 181. A więc dynamika wzrostu wartości produkcji zwierzęcej jest znacznie wyższa niż dynamika wzrostu zużycia pasz.

Tabela 7

Szacunek zapotrzebowania na pasze w r. 1975

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Wielkość pogłowia	Pastwiska i zielonki		Siano		Słoma pastewna		Okopowe		Kiszonki inne		Pasze treściwe*	
			Nor-ma	Ogółem	Nor-ma	Ogółem	Nor-ma	Ogółem	Nor-ma	Ogółem	Nor-ma	Ogółem	Nor-ma	Ogółem
Krowy, buhaje	tys. szt.	8 200	55	45 100	11	9 020	13	10 660	17	13 940	25	20 500	3,0	2 460
Bydło pozostałe	"	5 750	32	18 400	8	4 600	6	3 450	10	5 750	10	5 750	2,0	1 150
Macjony z prosiętami	"	1 880	14	2 700	—	—	1	190	14	2 700	—	—	3,0	576
Tuczniaki i bekony	tys. ton	2 510	3,8	9 600	—	—	—	—	57	14 400	—	—	23,0	5 773
Owce	tys. szt.	4 100	13	5 330	2	820	3	1 320	2	820	—	—	0,2	82
Konie	"	1 800	27	4 860	18	3 240	14	2 520	10	1 800	—	—	8,0	1 440
Drób	mln. szt.	180	0,20	3 600	0,03	540	—	—	0,15	2 700	—	—	8,1	1 800
Ogółem	—	—	—	89 950	—	18 220	—	18 140	—	42 110	—	26 250	—	13 281

* w przeliczeniu na pasze średniobiałkowe o zawartości 1,10 jedn. pokarm. i 110 g białka w 1 kg.

Źródło: Zakład Planów Perspektywnych Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

a) w kwintalach na 1 sztukę rocznie lub na 1 tonę.

W rozważaniach perspektywicznych dotyczących produkcji roślinnej zastosowano rozwiązania sprzyjające zwiększeniu produkcji pasz. Znajduje to wyraz między innymi w zwiększeniu udziału roślin pastewnych w zasiewach z 10,6% w 1955 r. do blisko 19% w 1975 r. Uwzględniono w szczególności możliwości zwiększenia uprawy kukurydzy na zielonki i kiszonki, oraz wysokobiałkowych roślin pastewnych. Problemem, na który zwrócona została szczególna uwaga, są buraki cukrowe, stanowiące poważną pozycję eksportową w postaci cukru i dające dodatkową paszę hodowli. Ze względu na potrzeby hodowli utrzymany jest nadal wysoki udział ziemniaków w zasiewach (około 17%), co w pełni zaspokaja potrzeby, w związku z podniesieniem plonów i przewidywanym obniżeniem spożycia ziemniaków przez ludność.

W porównaniu z 1955 r. przewidywany jest wzrost powierzchni pastewnych o około 1,3 mln. ha.

Zapotrzebowanie na pasze w perspektywie 1975 r. zostało obliczone według norm zapewniających poprawę żywienia i uwzględniając radykalną poprawę wydajności zwierząt, a więc zwiększenie mleczności krów do 2600—2800 ltr. W wyniku tendencji w kierunku wzrostu zapotrzebowania na mięso wieprzowe o mniejszej zawartości tłuszczu oraz w związku z potrzebą podniesienia efektywności żywienia, założono wprowadzenie na szeroką skalę kierunku mięsnego tuczu trzody chlewnej jako najbardziej pożądanego i ekonomicznego. Szacunek zapotrzebowania paszy w 1975 r. przedstawia tabela 7.

Przedstawiony szacunek zapotrzebowania na pasze uwzględnia pełne pokrycie teoretycznych potrzeb, jakie wynikają z norm żywienia. W praktyce zachodzą na ogół dość duże odchylenia, wskutek czego przedstawiony szacunek zawiera pewne rezerwy. Otwartą kwestią jednakże pozostaje problem sezonowości w produkcji pasz, któremu należy poświęcić dużo uwagi w dalszych badaniach nad problemem paszowym.

Określenie źródeł pokrycia potrzeb paszowych napotyka na różnego rodzaju trudności, wiąże się z niedoskonałością szacunków, a w szczególności z prawie niemożliwym do uchwycenia poważnym źródłem pasz, jakie wyszukują gospodarze na rowach, miedzach, enklawach leśnych itp. Trudność opracowania bilansu pasz wynika też w związku z różnorodnymi metodami żywienia, jakie stosują gospodarze. Stąd z reguły w sporządzanych bilansach pasz zachodzą nieraz poważne rozbieżności z rzeczywistością.

Wstępne wyniki badań wskazują na rezerwy pasz w jednostkach pokarmowych, przy równoczesnym deficycie białka.

Tabela 8

Produkcja roczna mleka i mięsa w Polsce

Wyszczególnienie	1950 r.	1955 r.	Plany do:		Prognoza 1975 r.
			1960 r.	1965 r.	
Produkcja mleka (w mld. ltr.)	7,8	9,6	12,3	15,4	21,1
Produkcja mięsa z tłuszczem (w mln. ton w wadze poubojowej ciepłej)	1,20	1,26	1,81	2,27	2,70
Produkcja jaj w mld. szt.	3,4	4,16	4,9	5,9	8,0

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych.

Tabela 9

Przewidywane zmiany w strukturze produkcji mięsa w Polsce (w procentach)

Wyszczególnienie	1950 r.	1955 r.	1960 r.	1965 r.	1975 r.
Wołowina i cielęcina	21,7	20,8	19,2	19,8	25,5
Wieprzowina	73,9	70,7	74,6	73,9	67,5
Baranina, drób i inne	4,4	8,5	6,2	6,3	7,0

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych.

Założenie poważniejszych zmian w strukturze produkcji mięsa nie jest możliwe ze względów paszowych. Nawet przedstawione zmiany natrafiają na poważne trudności w rozwoju hodowli bydła.

Pokrycie zapotrzebowania na pasze przy przedstawionych zamierzeniach wzrostu produkcji mleka, mięsa i jaj przedstawia tabela 10.

Tabela 10

Pokrycie potrzeb na pasze w Polsce

Wyszczególnienie	1955 r.		1965 r.		1975 r.	
	jedn. po- karm. mld.	białko tys. ton	jedn. po- karm. mld.	białko tys. ton	jedn. po- karm. mld.	białko tys. ton
Zapotrzebowanie	35,2	3 318	49,3	4 685	59,7	6 180
Pokrycie w %	100,0	75,4	103,1	84,6	106,8	96,3

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych (szacunek wykonany przez Z. Adamowskiego).

W rachunku pokrycia zapotrzebowania pasz uwzględniono produkcję łąk, pastwisk, gruntów ornych, przemysłu paszowego oraz pasz przemysłowych z przetwórstwa rolnego. Pokrycie niedoboru siana i pasz soczystych przewidziano przez tzw. pasze nieuchwytny, których udział w produkcji (w jednostkach pokarmowych) szacowany jest na 8%.

Według posiadanych ocen nie będzie możliwe całkowite pokrycie zapotrzebowania na pasze treściwe przez produkcję krajową. Niedobory w paszach treściwych (liczone w białku) szacowane są na około 260 tys. ton przy produkcji 1.200 tys. ton. Pokrycie tego deficytu wymagać będzie importu: około 1.700 tys. ton zboża (licząc zamienność eksportu zbóż), około 400 tys. ton makuchów oraz około 80 tys. mączki rybnej i mięsnej.

Oczywiście poprawa w zakresie krajowej produkcji mączki rybnej i mięsnej może ograniczyć import.

Przewidywany wzrost produkcji mleka, mięsa i jaj można będzie osiągnąć przy wzroście liczebnym pogłowia przedstawionym na tabeli 11.

Najtrudniejsze jest zadanie rozwoju pogłowia bydła. Realizacja tego zamierzenia wymaga istotnych zmian w strukturze stada. Problem realizacji tego zamierzenia pozostaje nadal otwarty.

Tabela 11

Pogłowie zwierząt gospodarskich

Rodzaj zwierząt	1955 r.		1965 r.		1975 r.	
	mln. szt.	szt. na 100 ha	mln. szt.	szt. na 100 ha	mln. szt.	szt. na 100 ha
Bydło	7,91	38,8	11,0	54,1	14,0	69,0
w tym:						
krowy	5,45	26,7	7,0	34,4	8,15	40,1
Trzoda chlewna	10,9	53,4	16,5	81,1	19,3	95,0
Owce	4,2	20,8	4,1	20,2	4,1	20,2
Drób	102	.	132	.	180	.

Źródło: Zakład Planów Perspektywicznych.

Zrealizowanie przedstawionych zamierzeń rozwoju hodowli mogą wysunąć Polskę na czołowe miejsce pod względem poziomu intensyfikacji hodowli. Wyższą obsadę bydła na 100 ha użytków rolnych od zamierzonej w Polsce na 1975 r. posiadały w Europie w 1957 r. jedynie: NRF — 82 szt., Holandia — 134 szt., Dania — 103 szt. NRD i Czechosłowacja mają obecnie około 57 szt. bydła na 100 ha użytków rolnych. Wyższe wskaźniki obsady trzody chlewnej w 1957 r. miały: NRF — około 129 szt., NRD — 99,9 szt., Holandia — 109 szt., oraz Dania — 174 szt.

Możemy się więc realnie liczyć z tym, że powstaną u nas analogiczne problemy do rozwiązania, jakie miały na drodze swojego rozwoju wymienione kraje, o czym wspominaliśmy poprzednio.

* *
* *

Niniejszy artykuł nie wyczerpał oczywiście wszystkich spraw, jakie ma do rozwiązania rolnictwo na drodze zwiększenia produkcji mleka, mięsa i jaj. Pominięto w szczególności bardzo istotne problemy, dotyczące środków realizacji, które wymagają oddzielnego omówienia.

ВЛАДЫСЛАВ МИСЮНА
Плановая Комиссия
при Совете Министров
В а р ш а в а

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ РОСТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В ПЕРИОДЕ 1961—1975 ГГ.

Резюме

Статья состоит из 4 частей. В первой части статьи рассматриваются вопросы методики разработки важнейших проблем роста сельскохозяйственного производства.

Во второй части обсуждается проблема самообеспечиваемости Польши в сельскохозяйственном производстве и в связи с этим вопрос необходимого темпа роста с/х продукции. Автор полагает, что Польша будет в состоянии в будущем удержать самообеспечиваемость в области сельскохозяйственного производства. Из этого исключаются некоторые виды сельскохозяйственного сырья и фруктов. Предполагаемый импорт зерна автор сочетает с возможностью получения экспортных излишек мяса на европейский рынок.

Третья часть статьи посвящена обсуждению возможности увеличения производства зерна в условиях дальнейшей интенсификации полеводства. Автор определяет нынешнюю политику импорта зерна как «необходимое зло» и по его мнению существуют возможности увеличения производства зерна путём роста урожаев, несмотря на необходимость уменьшения площади зерновых культур в пользу кормовых.

В четвёртой части автор обсуждает проблемы роста продукции мяса и молока. Автор рассматривает вопрос более эффективного использования кормов. Автор определяет проблему кормов как путь к решению задачи обязательного роста продукции мяса и молока.

WŁADYSŁAW MISIUNA

Planning Committee at the Council
of Ministres
Warsaw

SOME PROBLEMS RELATED TO GROWTH OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN 1961—1975

S u m m a r y

This paper consists of 4 parts. The first part contains clarification of methods that are employed in working out more significant problems related to the growth of agricultural production. The problem of Poland's self-sufficiency in agricultural production, and a related problem of the necessity to speed up the growth of agricultural production, are dealt with in the second part. The author feels that in future Poland would be able to become self-sufficient in agricultural production. It does not, however, apply to some agricultural raw materials and fruit. The author thinks that the would be cereals imports may be balanced by some meat export surpluses that could be designated for European markets. In the third part the author discusses the possibilities of increasing the volume of cereal production by means of further intensification of field management culture. The author considers the present cereals import policy as „an necessary evil” and believes that there are possibilities to augment grain production through increasing the volume of yields regardless of the necessity to diminish the acreage sown to grain crops on behalf of fodder crops.

The fourth part is devoted to problems of increasing meat and milk production. The author considers the possibilities of a more efficient feed utilisation. He says that the feed problem is a key that would help to reach the necessary growth in the meat and milk production.